

СЕЦЕСИОНЪТ ВЪВ ВАРНА И НЕГОВИТЕ МАЙСТОРИ

Християн Облаков

Резюме: *Кратък преглед на част от творчеството на четирима варненски сградостроители. Бидейки и бележити варненски общественици и интелектуалци, тези архитекти и инженери успяват в първите десетилетия на XX в. да създадат прекрасни образци на сецесионовото изкуство, които с основание дават правото на Варна да се нарече град с европейска архитектура.*

Ключови думи: *сецесион, Варна*

„Ах, какви хубави къщи!“ Така възкликват много от хората, които посещават централната част на Варна, независимо дали за първи или пореден път. Една голяма част от старите сгради в историческото сърце на Варна са изградени изцяло в духа на сецесиона. Но какво всъщност е съдържанието на това понятие? Познато още като Art Nouveau, Jugendstil и Modern, сецесионът е направление в изкуството, което се появява на бял свят през 1895 г. и бързо се разпространява из цяла Европа. Благодатните години от 1870 до 1914 г., известни като Belle Époque, дават възможност на цяла плеяда творци (художници, скулптори и архитекти) да създават образци на сецесионовото изкуство.

България в първите десетилетия след Освобождението изживява подем в развитието си. Страната ни се опитва да настигне другите европейски държави. Хиляди млади българи се отправят към университетите на Австро-Унгария, Германия и Франция, където получават високите си академични знания. След завършване на образованието си младите архитекти, юристи, лекари и инженери бързат да се завърнат в Отечеството си и да дадат своя принос за изграждането на новата европейска държава.

Такъв е случаят с плеядата варненски архитекти и строителни инженери. Именно те „донасят“ сецесиона от Виена, Мюнхен и Париж по улиците на все още ориенталска Варна в края на XIX в. Любопитен е фактът, че първата сграда във Варна, с елемент от модерното направление сецесион е изградена

през 1896 г. и това е някогашният хотел „Виена“ на ул. „Хан Аспарух“ № 4. Сградата съществува и до днес. Наблюдателният минувач ще забележи, че под прозорците на еркера на втория етаж са поставени нежно извити вдлъбнатини, неприсъщи за бароковото или класическото изкуство. Това всъщност е характерно за сецесиона. Една нова, модерна интерпретация на елементите от старите стилове. Сложен е край на строгия канон, налаган от предходните архитектурни стилове. Със своите обемно раздвижени форми, често увенчани със скулптурна украса, сецесионът бързо се превръща в най-разпространеното и популярно архитектурно направление.

Но кои са варненските майстори и защо съумяват толкова бързо след раждането на сецесиона да създават сгради, издържани в този дух? Отговорът е ясен и красноречив. Варненските архитекти и инженери като Дабко Дабков, Атанас Несторов, Манол Йорданов, Димитър Раделия, Георги Костов, Йосиф хаджи Стоянов, Георги Бърнев и други, са студенти във времето на появата и масово разпространение на югендшила. При все това световно признание на сецесиона и високия професионализъм на варненските архитекти, дали ние, съвременните варненци познаваме техните имена или когато вървим по улиците повдигаме поглед за да се полюбуваме на великолепието на сецесионовата архитектура? Нека си спомним за тези архитекти.

Дабко Петров Дабков (1875-1945 г.) е роден в Трявна, потомък на стар род строители и дърворезбари. Завършва Мъжката гимназия „Фердинанд I“ във Варна,

Фиг.1 Арх. Дабко Дабков

след което се дипломира като архитект през 1899 г. от Техническият университет в Мюнхен, Германия. Още същата година се завръща в България и се установява във Варна, където прекарва и остатък от живота си в творчество, което ние, съвременните варненци имаме като безценно наследство. Арх. Дабков реализира приблизително 350 обекта само във Варна. Сред образците на сецесионовия му период трябва да се посочат следните сгради – гранд хотел „Лондон”, построен в периода 1906-1912 г., Аквариумът, изграден в годините между 1906-1911 г. и открит през 1932 г., хотелите „България” и „Борис” на ул. „Цариброд”, Турската баня на Шукрю бей (1912-1914 г.), домовете на

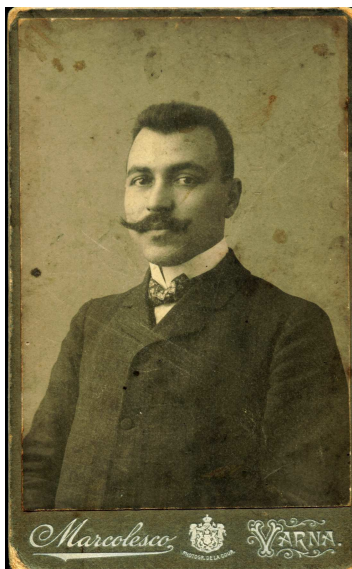
Костадин Генов (1906), на лейт. Серафимов (1912 г.), на ген. Михаил Иванов и др. Приносът на арх. Дабков за оформянето на европейското лице на Варна от началото на XX в. е безспорен. За съжаление името на този бележит варненец, както и неговите колеги от тази епоха са останали захвърлени в сянката на забвението.

Фиг.2 Двойна къща на братя Безазиян, 1911 г., арх. Дабко Дабков

Друг майстор на сецесиона във Варна е арх. Манол Йорданов Стателов, подписвал се единствено като Манол Йорданов, в чест на баща си. Арх. Манол Йорданов е роден в Търново през 1877 г. В родния си град завършва гимназия, след което заминава за Прага, която тогава е част от Австро-унгарската империя. Взима диплома от Чешката политехника през 1905 г., след което се завръща в България и през 1908 г. се установява във Варна, като още от същата година датира и първият му проект – този на неговия личен дом на бул. „Мария Луиза” № 27 и 29. Двойна къща, построена изцяло в духа на сецесиона, не само външно, но и вътре, където стените на вестибюла са богато украсени с монументална живопис – прекрасни флорални композиции и геометрични фигури – чист сецесион.

Сред забележителните сецесионовите проекти на арх. Йорданов във Варна трябва да се посочат още и следните здания – Юнашкият салон (1910 г.), хотел „Москва” на ул. „Цариброд” (1910 г.), домовете на сем. Кокашвели на ул. „Драгоман” (1912 г.),

Фиг.3 Арх. Манол Йорданов

къщата на братя Овадиеви на ул. „Славянска” (1911 г.) и пр. Арх. Йорданов умира през 1954 г. във Варна.

Йосиф хаджи Стоянов е роден през 1880 г. в Кюстенджа (днес Констанца, Румъния). Потомък на стар котленски род, Йосиф х. Стоянов завършва гимназиалното си образование в Италия, след което се записва да учи в Техническия университет в Шарлотенбург, Германия.

Дипломира се през 1905 г. като хидро- и строителен инженер, след което се заселва във Варна. Работи в Техническата служба на Общината и на частна практика, като създава редица сгради, образци на сецесиона, от които трябва да се посочат Доходното здание на Жозефина Фройнд (1912 г.), домът на търговеца Стефан Милков (1912 г.), къщата на д-р Христофор Ловенич (1914 г.), търговският дом на Сава Китринополу (1912 г.) и много др. През 1936 г. инж. Йосиф х. Стоянов е кмет на Варна, но още същата година по покана на инж. Мусман се преселва в София, където умира през 1939 г.

Георги Бърнев е роден в Цариград през 1875 г. в семейството на богатия търговец Бърню Радев и Аника Георгиевич (сестра на известните варненски възрожденци Никола и Сава Георгиевич). Завършва средното си

Фиг. 4 Инж. Йосиф х. Стоянов

образование в Мъжката гимназия „Фердинанд I”, а сетне заминава за Париж, където учи във Висшето училище по строителство на пътища и мостове. Дипломира се като строителен инженер през 1900 г. и се заселва във Варна, където работи като общински инженер, а впоследствие отваря и свое частно проектантско бюро, посредством което реализира десетки сгради във Варна и областта.

Фиг. 5 Детайл от доходното здание на Жозефина Фройнд, 1912 г., инж. Йосиф х. Стоянов

Инж. Бърнев е автор на проекта на Алеята на Възраждането в Морската градина. Сред

сецесионовите сгради, чиито автор е инженерът трябва да се посочат банка „Напредък” на ул. „Преслав” № 1 (1908 г.), сполучливо украсена с монументална скулптурна пластика, дело на бележития български скулптор Кирил Шиваров.

Фиг. 6 Инж. Георги Бърнев

Не по-малко забележително е зданието на Окръжното инженерство на ул. „Д-р Пискулиев” № 2, построено през 1909 г., домът на д-р Панайот Ранков на ул. „Шопен” (1911 г.) и пр. Все безценни перли в архитектурната корона на Варна. Инж. Бърнев умира във Варна през 1961 г.

Всички варненски архитекти и инженери са били уважавани членове на обществото. Интелектуален и паричен елит на града. Истински български патриоти, които вземат участие във войните за национално обединение в периода 1912-1918 г. Въпреки всички техни заслуги, политическата промяна в България през 1944 г. слага край на една епоха от развитието на Варна. Архитекти и инженери от градивни единици на европейското общество стават „врагове на народа”. Прекъсната е линията на

европейското начало и съвсем спокойно може да се каже, че към началото на ХХІ в., ние, съвременните варненци, обръщайки поглед назад към миналото ще установим само, че нашите славни предходници принадлежат към една вече изгубена цивилизация, която ние сами сме захвърлили в прегръдката на забравата. А що се касае до сецесиона, с всяка година той отслабва своето присъствие във Варна.

Фиг. 7 Детайл от банка „Напредък”, 1908 г., инж. Георги Бърнев

Масово се събарят прекрасните варненски монументи от миналото, за да бъдат заменени от „модерните” бетонно-стъклени кооперативни жилища. Съвременните варненци допуснахме алчността и безхаберието да заличат една от най-красивите страници в историята на нашия град.

За контакти:
Християн Николаев Облаков,
магистър по право.
тел. 089 - 875-40-84,
e-mail: hris_89it@abv.bg